

MARIJANA TOMELIĆ ĆURLIN
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Radovanova 13, HR– 21000 Split

JEZIČNE ZNAČAJKE MJESNOGA GOVORA JANJINE

U radu se opisuju jezične značajke govora sela Janjine koje se nalazi u središnjem dijelu poluotoka Pelješca. Daje se sažeti pregled jezičnih značajki govora koji dosad u literaturi nije precizno opisan ni fonološki ni morfološki, a ni na drugim jezičnim razinama. Opisuju se značajke koje su tipične za štokavsko narječje. Za jezičnu analizu poslužio je ogled mjesnoga govora Janjine snimljen na kazetofonsku vrpcu u srpnju 2006.

KLJUČNE RIJEČI: *govor Janjine, jezične značajke, štokavsko narječje*

U dosadašnjoj literaturi o podrijetlu imena Janjina ima malo podataka. Naime, u knjizi *Imena župa na otoku Korčuli* (1989: 105) don Božo Baničević povezuje naziv mjesta s gradom *Ioaninom* u Grčkoj te s Crkvom sv. Ivana. Dalje navodi da se u toponimu Janjina čuva latinski *trans-* (Janina od lat. *trans colna* – 'preko brežuljka') (1989: 200–201). Stanovnik Janjine zove se Janjinar, stanovnica Janjinka dok kćetnik glasi janjinski.

U hrvatskoj dijalektologiji pelješka jezična situacija opisana je kao prostor koji obilježuje isprepletenost čakavskoga i štokavskoga narječja. Ono što se u literaturi spominje štura je informacija o dijalektalnoj podjeli Pelješca; zapadni dio Pelješca svrstava se u područje čakavskoga narječja, a njegov istočni dio u područje štokavskoga narječja (Milas, 1891; Novak, 1976; Sujoldžić i sur., 1989 itd.). Janjina se nalazi na istočnoj pelješkoj strani pa bi prema tome predstavljala dio štokavskoga ili istočnohercegovačko-krajiškoga dijalekta koji je u literaturi poznat i kao novoštokavski (i)jekavski dijalekt. Taj dijalekt obrađivan je u nemalom broju priloga, no ipak nedostaju opisi pojedinih mjesnih govora. Ovaj rad odnosi se na opis govora Janjine. Na temelju opisa govora utvrdit će se u kolikoj se mjeri govor mjesta Janjine potvrđuje kao dio štokavskoga jezičnog sustava.

Prikupljanje jezične građe za analizu i prikaz govora Janjine provedeno je uz pomoć Upitnika za Hrvatski dijalektološki atlas. Osim bilježenja odgovora izvornih govornika, građa je dobivena i bilježenjem nevezanog razgovora izvornih govornika. Naime, u Janjini je snimljeno više sati nevezanoga razgovora s većim brojem ispitanika. Tonski zapisi su transkribirani, a označeni su i naglasci u tekstu.

Pelješki su govori u našoj dijalektologiji obrađivani u malom broju radova. Budući da je predmet ovoga rada opis janjinskoga govora, ograničit ćemo se na navođenje samo one građe koja spominje janjinsku jezičnu situaciju.

Godine 1989. izlaze *Jezične udaljenosti na poluotoku Pelješcu* grupe autora (Sujoldžić i sur.) koji u svojim istraživanjima analiziraju bazični rječnik u osam naselja na poluotoku: Stonu, Janjini, Pijavičinu, Potomju, Kuni, Vignju, Kučištu i Lovištu. "Cilj je ovoga rada, kao dijela opsežnijih istraživanja, da prikaže utjecaj geografskih i sociokulturnih faktora na procese jezičnog ujednačavanja i jezične diferencijacije među populacijskim skupinama poluotoka Pelješca" (Sujoldžić i sur., 1989: 275).

Prema njihovim istraživanjima središnji i istočni dio poluotoka čini štokavsko ikavsko-jekavsko područje (Ston, Janjina, Kuna, Pijavičino i Potomje) dok zapadni dio poluotoka (Viganj, Kučište i Lovište) označavaju čakavsko-štokavskim ikavskim prostorom (Sujoldžić i sur., 1989: 277). Autori dalje govore o procesu međudijalekatske interferencije, čakavskoga i štokavskoga narječja.

Nela Matković u svom radu "Romanizmi u središnjem dijelu poluotoka Pelješca" daje pregled i analizu, odnosno etimologiju romanizama u nekoliko mjesta na poluotoku, među kojima se nalazi i Janjina. Autorica je i uputila i na dalmatsko-romanske ostatke¹ te na oblike koji su dijelom plod pučke etimologije (1995: 13). Građa je prikupljena dugi niz godina, počevši od 1986. godine i to bilježenjem riječi svakodnevnoga govora te bilježenjem riječi vezane za ribe, školjke, rakove... Za obradu građe, pronalaženje početnoga oblika i usporedbu razvoja etimona u romanskim jezicima, autorica je koristila pojedine rječnike.

Knjiga *Govorni tipovi u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke* Senahida Halilovića (1996) vrijedan je dijalektološki materijal. U knjizi su analizirane govorne karakteristike između donjeg toka rijeke Neretve na sjeverozapadu i Rijeke dubrovačke na jugoistoku: "Ovim istraživanjem obuhvaćena je jedna periferna štokavska oblast, koja u svome susjedstvu ima nekoliko različitih govornih tipova, kako *štokavskih* (tu su i *šćakavski*: istočnohercegovački – ijekavski, centralnohercegovački – jekavski, zapadnohercegovački – ikavski te osobeni dubrovački; i *šćakavski* – ikavski govori Makarskog primorja) tako *čakavskih* – sjeverozapadni dio Pelješca i susjedni otoci (Korčula, Hvar, Brač)" (Halilović, 1996: 38). U područje koje je istraživanjem obuhvaćeno, spadaju ova mjesta na poluotoku Pelješcu: Brijesta, Janjina, Kuna, Ponikve, Sreser i Ston. Autor prilaže i oglede govora među kojima je jedan i iz Janjine. Osim pregleda fonologije, morfologije i sintakse, autor na kraju knjige donosi dijalektološke karte različite problematike.

Unutar te štokavske oblasti Halilović navodi četiri tipa govora: (jugo)istočnohercegovački, slivanjsko-zažapski, dubrovački i pelješki govorni tip.

U toj podjeli dubrovački govorni tip obuhvaćao bi područje Dubrovačkog primorja i sjeveroistočni dio Pelješca, sve do Janjine na sjeverozapadu dok bi u pelješki (preciznije centralnopelješki) govorni tip spadao govor Janjine i Kune. Autor ih svrstava u prijelazni tip govora, što bi značilo da bi to bili govori koji graniče s

¹ O romanskom jezičnom utjecaju na poluotoku Pelješcu pisale su i Marijana Tomelić Čurlin i Nikica Mihaljević u članku "Romanski jezični utjecaj u terminologiji kuće na poluotoku Pelješcu".

dubrovačkim tipom (na jugoistoku) i čakavštinom (na sjeverozapadu) (Halilović, 1996: 41-42). Navedeni izvor donosi i ogled janjinskoga govora (1996: 244-245).

Naravno, kao i svaki popis, tako je i ovaj ostao otvoren za svaku vrstu dopune "budući da se ne smije očekivati od jednog čovjeka da jednako dobro pozna sav leksik, tj. sve dijelove beskrjanoga teksta" (Vinja, 1986: 34).

Janjinski govor ima razmjerno jednostavan samoglasnički sustav koji se sastoji od pet dugih i pet kratkih samoglasnika.

ī		ū		ĩ		ũ
	ē	ō		ě		õ
		ā		ǎ		

U funkciji slogotvornoga glasa pojavljuje i /r/ što pokazuju primjeri: *břdo, cřkva, dřvo, křpatūr, mrgĭnj, mřkenta, pesećetvřtā, svěkrva, třpeza, vřh, zavřtit...*

Svi su samoglasnici čiste artikulacije. Taj samoglasnički sustav ne obilježavaju nikakva zatvaranja samoglasnika niti pojava diftongiranja dugih samoglasnika.

U prilazu problemima glasovlja najprije pristupamo samoglasničkim crtama, među kojima je pitanje kontinuanata praslavenskoga jata najzanimljivije. Refleksi su jata u ispitivanom govoru sljedeći: /je/, /ije/ i /i/. (I)jekavski refleksi jata (/je/, /ije/) vidi se u korijenskim morfemima: *čóvjek, djéca, djětĭnjstvo, djěvōjka, mjěsec, mřžča, něvjesta, óbjed, pjevāt, prádjed, sijěno, sjěs(t), Srěser, vjénac, vřčča, zjěnica...* te u tvorbenim morfemima priloga: *gdjě, pōslĭje...* Ovakav refleksi jata nalazi se i u mjestima na poluotoku koja se nalaze istočno od Janjine.

Ikavski refleksi jata (/i/) javlja se također u korijenskim morfemima: *Brĭsta, mĭh, mlĭko, snĭg, svĭča, svĭt, řĭt, vrĭme...* te u pojedinim navedenim riječima supostoji s (i)jekavskim refleksom jata, u tvorbenim morfemima imenica: *gūstrĭna, nēdĭja, ponēdĭjak...*, u dočetnim tvorbenim morfemima priloga *dōli, gōri, lāni...*, u dočetnim tvorbenim morfemima brojeva: *dvĭ...*, u glagolima nastalima prefiksacijom (dodavanjem prefiksa *pri-*): *prĭnēse, prĭmĭli, prĭpōstavĭt...* te u relacijskim morfemima²: *měni, tēbi, mlāžĭh, o mázgi, u blúzi, u hladōvĭni od stāriĭh, žūtĭh...* Supostojanje ikavskoga refleksa jata s (i)jekavskim u korijenskim morfemima može se objasniti ako se uzme u obzir položaj Janjine koja graniči s područjem u kojemu se očituje ikavski refleksi jata (mjesto na poluotoku koja se nalaze zapadno od Janjine). Osim toga, refleksi jata u janjinskom govoru može biti i /je/ ili /ije/. U janjinskom govoru javlju se i stalni ekavizmi kao što je riječ *ćesta*.

Što se tiče akcentuacije svi silabemi janjinskoga govora mogu biti naglašeni i nenaglašeni. Prozodijski se inventar sastoji od četiriju naglasaka: kratkosilaznoga (ǎ), dugosilaznoga (ā), kratkouzlaznoga (à) i dugouzlaznoga (á). Zanaglasna duljina čuva se u janjinskome govoru: *podūmĭnta, Pōtōmje, raštělāda, ròstĭjera...*

² U navođenju refleksa jata u relacijskim morfemima nije se vodilo računa o tzv. mekoj i tvdoj varijanti osnove, odnosno o palatalnoj i nepalatalnoj osnovi. Naime, kod onih primjera kojima osnova završava na palatal, refleksi se jata u relacijskim morfemima u pojedinim govorima može tumačiti naslijedom iz deklinacije.

Kratkosilazni naglasak nalazi se u jednosložnim riječima: *grād, gröp, jès, kà(d), kò, pòt, sà(d), špäg, Vläh, zèt...*, ali i u početnome položaju dvosložnih i višesložnih riječi: *Dräče, gāna, kăča, lāta, māti, mēža, mjèsec, nēbo, ništa, Srèser, Vlāsi, zòganj, zvòno...* te *čimula, kòtula, kùpica, kùtlica, lāstavica, prījatej, sòmina...*

Dugosilazni naglasak može stajati u jednosložnim riječima: *čēr, hāj, jā, kùnj, nòž, stò, trī, zùb...*, u početnome i završnome položaju dvosložnih riječi: *ārla, bōta, brājko, dūndo, kārta, krāsno, pōnta, špīna, vōga, zīnga...*; *bronzīn, fumār, lincūn, montār, mrgīnj, oltār, pavēr, tapīč, tronbōn, vapōr...* te u početnome, središnjemu i završnome položaju višesložnih riječi: *cākvica, gōrika...*; *čertsōsme, četvāta, istūkō, izvānka, prodāje se...*; *kandilīr, kanočō, krpatūr, maškadūr, pikatabār, večinōn...*

Prema tome, sustav zadržava dugosilazni naglasak djelomično na starim distribucijskim mjestima, ali i uz regresivno pomicanje siline što se očituje pojavom naglasaka uzlazne intonacije.

Dva nova, štokavska naglasaka uzlazne su intonacije, ostvariva samo na novim distribucijskim mjestima: (á) na dugome samoglasniku koji je regresivno privukao silinu, a (à) na kratkome samoglasniku koji je regresivno privukao silinu. Kratki i dugi uzlazni naglasci nalaze se u početnom slogu dvosložnih riječi te početnom i središnjem slogu višesložnih riječi: *kàko, prādjed, rèkam...*; *bārufa, četiri, dèboto, dèpožit, nèdija, òbjedovat, pòtrebita, ròsata, skāncija, tòbilica, užanca...*; *debùleca, režèntat, ruvīna(t), skapùlat...*; *dānas, drīcat, kólac, lóza, óbjed, óde, ótac, Péro, sélo, trúba...*; *pónoča...*; *oflímat, ormárič, otvárat...* U pojedinim (gore navedenim) riječima očituje se i pojava kanovačkoga naglasaka: *dānas, drīcat, kólac...* Ipak pojava kanovačkoga naglasaka nije dosljedno provedena u svim riječima pa se tako u Janjini mogu čuti dvojaki primjeri: *óbjed* i *òbjed*, *oflímat* i *oflimat*, *ótac* i *òtac*, *prādjed* i *pràdjed...*

U janjinskom je govoru zabilježeno i prebacivanje naglasaka na proklitike. Donose se primjeri u kojima se na proklitici realizira kratkouzlazni naglasak (tzv. oslabljeno pomicanje): *nà Drače, nà paru, nà bale, nè pijē, nè znān, ù njega, ù mene, ù osan, ù zoganj...* Primjeri u kojima se na proklitici realizira kratkosilazni naglasak (tzv. neoslabljeno pomicanje) u janjinskom govoru su: *īs poja, nà noge, nīz grlo, ùz brdo, zà zvono...* Zabilježeni su i primjeri u kojima nije provedeno prelaženje naglasaka na proklitiku (bilo da je riječ o oslabljenom ili o neoslabljenom pomaku naglasaka): *iz Plōča, u nās, za pēč, za zùb...*

Budući da se samoglasnici u janjinskom govoru /a/, /e/, /i/, /o/, /u/ mogu javiti u početnom, središnjem i završnome položaju u riječi, kaže se da je za ove govore svojstvena slobodna distribucija samoglasnika.

Što se tiče realizaciji sekvencije /-ra-/, odnosno /-re-/ u leksemima 'vrabac', 'krast(i)' i 'rast(i)' prijevoini lik /a/ zabilježen je u riječima *krās* i *brābica* dok se leksem 'rast(i)' realizira u obliku *rēs*. Stoga su u govoru Janjine mogući ostvaraji: *òn rēste, òn je rēsō...*

Leksem 'grob' zabilježen je u standardnojezičnom obliku te nešto rjeđe i u obliku s prijevoinim likom /e/. Prema tome, Janjinari koriste dva oblika *gròb* i *grèb*. No, ipak ostaje *gròbje*.

Refleks je psl. */ɔ/ i */ɔ/ (> */ɔ/) u tzv. jakom položaju dao /a/. To pokazuju primjeri: *dān, jēdan, ōtac, sān, vāzda...*

Stražnji nazal */ŋ/ redovito je dao /u/ što se vidi u primjerima *pūt, sūza*, a fonem /u/ je kontinuant i samoglasnoga */u/. To pokazuju primjeri: *sūnce, vūk, žūt...* Prednji nazal */ɛ/ redovito je dao /e/ što predočuju primjeri: *dēse(t), jēzik, mēso, mjēsec, pòčet...*

Slijed */w/ + poluglas ima rezultat /u/ što se očituje u primjerima: *únuk, ù oku, ùvik* (uz postojanje i leksema *vāzda*).

U govoru Janjine samoglasničke su skupine rijetke i neuobičajene. Ostvarivanjem dvaju samoglasnika uzastopce u slijedu, nastaje hijat ili zijev. O pojavi zijeva u Janjini svjedoči primjer *nàopāko, zāuza*. Hijat ili zijev može se u jeziku ukinuti pojedinim mehanizmima. Jedan od njih odnosi se na sažimanje, odnosno jednačenje. Zato se govori o asimilaciji i to progresivnoj i regresivnoj. Dok se pod pojmom regresivna asimilacija misli na jednačenje prvoga samoglasnika prema drugomu, kod progresivne asimilacije situacija je obrnuta. Primjer regresivne asimilacije očituje se u realizaciji veznika 'kao' koji u janjinskom govoru glasi *kô*. Primjer progresivne asimilacije očituje se u realizaciji imenice 'zaova' koja u janjinskom govoru glasi *zāva*.

Suglasnički sustav janjinskoga govora ima osam sonanata i petnaest šumnika.

SONANTI

v			m
	l	r	n
j	(l̥)		ń

ŠUMNICI

p	b	f	
t	d		
c		s	z
č	š		
		š	ž
k	g	h	

Govor karakterizira izjednačena artikulacija fonema /č/ i /ć/ u fonem /č/. Stanovnici izgovaraju tzv. "srednje" [č̣], odnosno palatalnu bezvučnu afrikatu čiji je zvučni parnjak fonem /š/. Prema tome dolaze primjeri: *četiri, čóvjek, Dīngače, Drāče, gānač, kāča, kočūteca, korāč, pónoča, proćésija, ròminča, učitej...* Fonem /l̥/ pojavljuje se samo marginalno.

Artikulacija sonanta /l̥/ u janjinskom je govoru umekšanija od standardnoštokavske. Riječ je o palatalnijem izgovoru toga glasa (ono bi se moglo označiti [l̥']). S. Halilović navodi da je tu riječ "o općeprimorskoj fonetskoj crti; (...) o dalmatizmu, čije se porijeklo može vezivati za romanski uticaj" (1996: 105-106).

Janjinari čuvaju fonem /h/. Taj se fonem javlja u svima trima pozicijama: na početku riječi: *hārmonika, hlād, hódit, hôte!, hrāna...*, unutar riječi: *búha, Mího, Vlāho* te u zavšnoj poziciji: *ih, nīh, stārijīh, učeniīh...* No, ipak su mogući ostvaraji u kojima dolazi do gubljenja fonema /h/ što pokazuje primjer *ōdma*. U vezi s tim

spominje se i skupina /hv-/ (< *hðv) u kojoj se zamjenjuje fonemom /f/. To potvrđuju primjeri: *fála* (< *hðvala) ('hvala') i *fálit* (< *hðvalit) ('hvaliti'). Primjer *svàtit* pokazuje gubljenje fonema /h/ unutar navedene skupine. O postojanju fonema /f/ svjedoče primjeri: *frájat*, *Fráne*, *fràtar*, *frégat*, *frìgat*, *fumâr*, *fûrmina*, *zafrájat*...

Dočetno /m/ u nastavcima i nepromjenjivim riječima u janjinskom govoru mijenja se u /n/. Navode se promjene: u imeničkim oblicima: *bòtijôn*, *câkvôn*, *demìžanôn*, *mrèžôn*, *pjàton*, *špàgon*, *ùjen*, *Vlâhon*, *vrâton*...; u zamjeničkim oblicima: *mnon*, *nñin*, *ònin*, *òvin*, *tîn*...; u pridjevima: *jâdnñin*, *mâslinovîn*, *pòkojnôn*, *vèlikîn*, *vînovôn*, *zânjîn*...; u brojevima: *òsan*, *sèdan*...; u glagolskim oblicima: *bâlân*, *gòvorîn*, *pàsân*, *pòfrigân*, *pòpijen*, *pripòstavjân*, *san*, *ùhitîn*, *upotrebjâvân*, *znân*... te u prilozima: *većinon*...

Fonem /v/ mijenja se u fonem /b/ u primjeru *bràbica*.

U suglasničkom sustavu janjinskoga govora zabilježena je pojava prijelaza fonema /l/ u fonem /lj/. Navedeni primjeri svjedoče o tome: *bòje*, *júbav*, *nèdija*, *pòsteja*, *prìjatej*, *ùčitej*, *ùje*...

Janjinskom govoru rotacizam, odnosno zamjena fonema /ž/ fonemom /r/ u međusamoglasničkom položaju u prezentskoj osnovi glagola 'moći' (osim u 1. l. jd. i 3. l. mn.), nije imanentna pojava. Stoga se javljaju oblici: *mòžê*, *mòžêmo*...

Suglasnička je skupina ishodišnoga jezika */vðs/ (< */v6s/) u janjinskom govoru razriješena metatezom (/vs/ > /sv/) što se vidi u primjerima: *svàki*, *svè*, *svèga*, *svù*...

Redukcija fonema /v/ u dodiru sa suglasnikom (najčešće u dodiru sa suglasnikom /r/) u ispitivanom govoru očituje se u primjeru *srbì*, ali ipak ostaje u primjerima *svèkar*, *svèkrva*.

Dočetno slogovno /l/ (< */-lð/ < */-lʰ/) vokaliziralo se u /o/ pa se sažimanjem razrješuju pojedine samoglasničke skupine. Najpodložnija sažimanju jest skupina /-ao/. Formirana skupina /-ao/ sažima se tako da prevladava drugi samoglasnik. Pojava se očituje u glagolskom pridjevu radnomu muškoga roda u jednini: *bâlō*, *dòšō*, *nalízō se*, *pàsō*, *pòšō*, *rèkō*, *rèvō*, *svírō*, *svùkō se*, ... te u imeničkim riječima: *kanočō*... Kada je u skupini /-ao/ naglašen prvi samoglasnik, javlja se refleksi: *dō* ('dao'), *spō* ('spao'), *znō* ('znao'), *zvō* ('zvaio')... Skupina /-eo/ može biti razriješena interpolacijom poluvokala /j/ koji se kasnije fonemizira, konsonantizirajući se u /j/. Navodi se ostvaraj u glagolskom pridjevu radnomu muškoga roda u jednini: *pòčêjo*. U imeničkim riječima zabilježeni su ostvaraji u kojima se čuva navedena skupina: *ânžeo*, *dèbeo*, *kìseo*, *krèveo*, *mîndeo*, *vèseo*... Slijed samoglasnika /-io/ u nekim govorima razbija se interpolacijom poluvokala /j/ u glagolskom pridjevu radnomu muškoga roda u jednini: *bìjo*, *hòdijo*, *dohòdijo*, *òženijo se*, *slòmijo se*, *stàvijo*, *vìdijo*, *zabòravijo*, *žívijo*... Sekvencija /-ool/ sažima se u /ō/ u imeničkim riječima: *gō* (< 'gol'), *sō* (< 'sol')... Skupina /-uo/ ostala je neizmijenjena u primjerima: *baúo*, *kačúo*, *pantarúo*, *pižúo*, *žmúo*...

Što se tiče pojednostavljivanja suglasničkih skupina, ona se se u tom govoru realiziraju i to: redukcijom okluziva u unutrašnjem slogu: *bòme* (< 'bogme'), *nìko* (< 'nitko'), *òkle* (< 'otkle'), *svjèškōga* (< 'svjetskoga'), *telepàskī* (< 'telepatski'), *zànji* (< 'zadnji')...; redukcijom okluziva u dočetnom slogu: *bòlēs* (< 'bolest'), *dèse* (<

'deset'), *išpo* (< 'ispod'), *jës* (< 'jest'), *kä* (< 'kad'), *mlädös* (< 'mladost'), *ódves* (< 'odvest'), *pê* (< 'pet'), *sà* (< 'sad'), *stärös* (< 'starost')...

U janjinskom se govoru ostvaruju i općejezične mijene koje su svojstvene svima trima narječjima. Riječ je o eliminaciji netipičnih suglasničkih skupina³ na početku sloga i to tako da se jedan član suglasničke skupine reducira. To pokazuju primjeri: *čêr* (< 'kćer') (A jd.), *kö* ('tko'), *tïca* ('ptica'), no ipak ostaje primjer *gdjê* (< */kǣdǣ/) u kojemu se očituje spoj dvaju okluziva.

U janjinskom govoru zabilježena je i asimilacija nepalatala /s/ u palatal /š/: *š njin*, *š nñima*...

Svaki od navedenih oblika može se ostvariti i bez provođenja asimilacije. Osim asimilacije ispitivanom govoru svojstvena je i disimilacija, odnosno prijelaz fonema /m/ u fonem /n/ pred šumnikom u sredini riječi. To pokazuje primjer *Pòtonka*.

Govoreći o primarnoj i sekundarnoj jotaciji dentala /d/ konsonantski skupovi */dj/ i /dǣj/ dat će u većem broju primjera /š/: *měža*, *mläžā*, *röžāk*, *röžen*, *släži*... Oblici glagola 'doći', 'naći', 'poći' i 'izaći' u janjinskom govoru glase *dôžen*, *dóži!*, *izâžen*, *izáži!*, *nažên*, *náži!*, *pôžên*, *póži!*

Refleksi praslavenskih skupina */zgi/, */zdi/ i starojezičnih skupina */zgǣj/, */zdǣj/ dali su rezultat /žž/ što pokazuju primjeri: *grožže*, *svížžat*... Ipak ostaje *gvoždàrija*.

Refleksi praslavenskih skupina */skj/, */stj/, i starojezičnih skupina */skǣj/, */stǣj/ dali su rezultat /št/ pa prema toj jezičnoj značajki janjinski govor spada u štakavske govore. To potvrđuju primjeri: *güşterica*, *štâp*...

Praslavenska je skupina */čt/ zamijenjena s /ct/: *cřvena*...

Skupina /št/ prisutna je u janjinskom govoru. Razvila se od stare skupine */čt/: *pòšten*, *nïšta*... Osim takvoga postanka, skupina se /št/ razvila i od /st/ u posuđenicama: *bruštulîn*, *inkàštrat*, *kòmoštra*, *raštèlada*... Kao što je /št/ < /st/, tako je i /šp/ < /sp/ i /šk/ < /sk/: *maškadûr*, *škràbinica*, *škrînja* (ponekad i *skrînja*), *škûra*...; *špäg*, *španjûlet*, *špîna*...

Među morfološkim činjenicama bitno je istaknuti da se u janjinskome govoru nalazi kratka množina: *čägji*, *kjúci*, *nózi*, ali u govoru se mogu čuti i oblici: *kösovi*, odnosno oblici s umetkom /ov/ (*lev/*) u svim oblicima množine. U genitivu množine javlja se gramatički morfem /ā/ i to kod imenica svih triju rodova: *frätārā*, *grädōvā*, *mētārā*, *pjēsāmā*, *sélā*, *sestārā*... U množinskim padežima (dativu, lokativu i instrumentalu) janjinski govor također karakterizira novoštokavska situacija: *màzgama*, *na vrátima*, *po kròvovima*, *s tòvarima*, *tïcama*... Neke imenice imaju samo jedninu (SINGULARIA TANTUM) kao npr. vlastita imena: *Ánto*, *Ívo*, *Káte*, *Màrija*, *Stípo*..., a druge samo množinu (PLURALIA TANTUM): *gáčë*, *gràbje*, *kösë*, *mùdante*...

³ Tipične su suglasničke skupine /sk/, /st/, /sp/ (/zg/, /zd/, /zb/), /šk/, /št/, /šp/ sa strukturom frikativ + okluziv. Prema tome, ona suglasnička skupina koja nema takvu strukturu, smatra se netipičnom (Vranić, 2002: 60).

Primjeri s izostankom sibilizacije su: *u vójski, u Āfriki*. Osim tih oblika mogu se čuti i sibilizirani oblici: *na slíci, u vójsci...*

Za brojeve od 'dva' do 'četiri' dolaze konstrukcije: *dvâ kríža, trî Korčùlana, trî kjúća, trî čeri, četiri bràta...* Imenica 'brat' glasi *brâjko*, a za imenicu 'sestra' koristi se izraz *séle*. Zanimljiva je i imenica 'ponoć' koja glasi *pónoća*. Spominju se i brojevne imenice koje glase *tròjica, petòrica...*

U janjinskome govoru u stalnoj je upotrebi zamjenica *štò* u značenju upitno-odnosne zamjenice za 'neživo': *štò je bìlo, štò ćemo sà(d)...* Od oblika te zamjenice upotrebljavaju se prilozi *zàšto, pòšto* te složene neodređene zamjenice za značenje 'neživo': *svàšta, ništa, štògo(d)...* Upitno-odnosna zamjenica za 'živo' glasi *kò*.

Osobne zamjenice u polaznom obliku u janjinskom govoru glase: *jâ, tî, òn, òna, òno, mî, vî, òni, òne, òna*. G zamjenica 'ja' i 'ti' glasi *mène, tèbe*, a D i L *mèni, ò meni, tèbi, ò tebi*. U D i L zamjenice 'ona' dolazi do jednačenja D i L jd. s I jd. ž. r. u zamjeničko-pridjevskoj deklinaciji što je podržano sinkretizmom D, L i I iste promjene (Lisac, 2003: 109). To pokazuje primjer: *pjèvala jon, i po njòn je...* Oblici pokaznih zamjenica u N jd. m. r. glase: *òni ('onaj'), òvi ('ovaj'), tî ('taj')*.

U realizaciji glavnih brojeva ostvaraju su sljedeći: *jèdan, dvâ, trî, pè(t), šès, sèdan, òsan, dève(t), dèse(t), jedànēs, trínēs, pètnēs, dvàes, trìes, pése, šése, stò...*

Od glagolskih vremena prezent se realizira: *pjèvâmo, mîslîmo, vîrîn, znân, znâš...* U 3. l. mn. prezenta glagoli imaju nastavak /u/: *dòhodû, gòvorû, mîslû, mòžû, stòjû, zàbavû...* Za glagol 'dati' zabilježen je u 3. l. mn. prezenta oblik *znâdû*.

Perfekt glasi: *mîslîja san, nîsi rèkò, znò si, prodávale su...* dok su aorist i imperfekt izgubljeni. Pluskvamperfekt u govoru ima realizaciju: *mî smo bìli òstali*. Prema tome, pluskvamperfekt se tvori od perfekta pomoćnoga glagola 'biti' i glagolskoga pridjeva radnoga odabranoga glagola. Od budućih vremena prisutna su oba futura. Prvi futur u janjinskome govoru glasi u upitnoj konstrukciji *hòčemo li pòć, hòčemo li zàpjevât...* Zanimljiva je činjenica da se ponekad (rijetko) umjesto *hòčemo li* može čuti oblik *hòli*. U tom slučaju futur glasi: *hòli pòć?* Futur drugi glasi: *bùden plâkò, bùdemo pítali...*

Od glagolskih načina imperativ glasi: *hòmo!, hòte!, libèrâj! nèmòj!, mîslî!, nòsite!...* Kondicional prvi tvori se od glagolskoga pridjeva radnoga odabranoga glagola i od oblika glagola 'biti'. U svim licima u jednini i množini oblik glagola 'biti' glasi *bi*. Navode se primjeri: *bi li mu kázali, dònili bi, dòšò bi, pòmogò bi, stâvili bi...* Kondicional drugi tvori se od kondicionala prvoga pomoćnoga glagola 'biti' i glagolskoga pridjeva radnoga odabranoga glagola. Navode se primjeri: *bîla bi dòšla, bìli bi stâli, bìla bi prodála...*

Infinitivi su u janjinskom govoru uglavnom apokopirani (bez dočetnoga /i/): *dât, dîsat, dòć, čekât, gledât, izâć, rádit...* Osim takvog tipa redukcije, to područje karakterizira i gubljenje dočetka -t ili -ć iz infinitivnog oblika: *da će pò, nîsmo mògli vídi, òn pòšò donî, ìmâ bì...* Glagoli II. vrste glase: *brîni se, dîgni se...*

Od niza priloga koji se javljaju u janjinskom govoru, navode se neki: prilozi mjesta: *dòli, gdjè, izvânka, náse, òkolo, ònamo, òsvukuda, òvamo, ódelòda, odòle, otòle, ozdòn, vânka...*; prilozi vremena: *kà(d)/káda, nîgda, pñje, odâvna, òtkà(d),*

sà(d)/sáda, újutro/újutru...; prilozi načina: *pogòtovo, pòtrebito...*; prilozi količine: *pùno, više...*). Pojedini se javljaju i u obliku s naveskom ili bez njega: *gòri/gòrika, dòli/dòlika, ònda/òdáka...* Interesantan je i prilog načina 'kao' koji u janjinskom govoru ima dva oblika: *kàko* i *kò*.

Od prijedloga izdvaja se *kòlo* u značenju 'pokraj'. S obzirom na posebnosti uz pojedine veznike navodimo veznik *jer* koji se može javiti i s naveskom pa glasi *jërbo*.

Za prikaz sintaktične raščlambe navodi se i upotreba prijedloga *od* + genitivni oblik imenice: *bàli od nèdije, tàraca od kàmena...* Što se tiče atributa kao sintaktičke kategorije u janjinskom govoru dolaze potvrde sročnoga atributa u trima vrstama imenskih riječi: pridjevima, zamjenicama i brojevima, i to u svim padežima, u oba broja i za sva tri roda: *mâlā cākvica, māslinova ūja, sūhē smòkve, stārī pjèvāč, svētī Vlāho, svētōga Jūrja, zìmskō dōba...*; *njèzino cvijèće, nĳh učènĳh, òvomu mālōmu, svākī pūt, svōj nácĳn, tĳh kārātā...*; *u drŭgōmu mjèsecu, za Drŭgōga svjèskōga ràta, za Prvōga mājā...* Prema tome, da se zaključiti da za iskazivanje sročnoga atributa nema nikakvih ograničenja. Izdvajamo i primjer uobičajene uporabe vokativa umjesto nominativa u optativnoj konstrukciji s imperativom, koji je zapravo gnomski petrificiran lik: *Libèrāj te, Bòže, od pòsteje jānjinskē!*

Što se tiče leksika "poznato je da se o leksičkim značajkama nekoga narječja ili dijalekta može govoriti samo uvjetno jer je leksički sloj svakoga idioma, pa tako i svakoga jezika i svakoga mjesnoga govora, najviše podložan utjecajima nekoga drugoga idioma" (Vulić, 2005: 19). U janjinskom govoru vrlo se intezivno očituje romanski utjecaj. To se najbolje vidi u riječima: *àrla* ('kamena gredica u kojoj se sadi cvijeće'), *bòta* ('armiranobetonska ploča' i 'terasa'), *dūndo* ('barba'), *fūnĳstra* ('prozor'), *gūrla* ('željezna ili bakrena cijev za odvod vode iz oluka'), *kāmara* ('spavaća soba'), *kanočō* ('dalekozor'), *kòltrĳna* ('zavjesa'), *kòraja* ('ogrlica'), *kòrta* ('vanjski dugačak hodnik ograđen zidom'), *kòtula* ('haljina'), *lincūn* ('plahta'), *mĳr* ('zid'), *mòbĳja* ('namještaj'), *skapūla(t)* ('spasiti'), *trāvèrsa* ('pregača'), *ūžānca* ('običaj')...

Prema navedenim osobitostima, na temelju dijalektološke raščlambe janjinskoga govora, proizlazi pripadnost govora Janjine štokavskom narječju hrvatskoga jezika. Prema klasifikaciji dijalekata štokavskoga narječja (Lisac, 2003), janjinski govor pripada istočnohercegovačko-krajiškom dijalektu štokavskoga narječja.

LITERATURA

Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.

Božo Baničević, *Imena župa na otoku Korčuli*, Župni ured, Korčula – Janjina, 1989.

Senahid Halilović, "Govorni tipovi međuriječja Neretve i Rijeke dubrovačke", u: *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, 7, Institut za jezik, Sarajevo, 1996, str. 1-286.

- Ivo L e n d i ć, "Čežnja za Janjinom", *Hrvatska revija*, 40, 2, 1990, str. 297.
- Josip L i s a c, *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb, 2003.
- Nela M a t k o v i ć, *Romanizmi u središnjem dijelu poluotoka Pelješca* (magistarski rad), Dubrovnik, 1995.
- Matej M i l a s, "Današnji trpaški dijalekt", *Rad JAZU*, 103, 1891, str. 68-82.
- Zlatka Matilda N o v a k, "Kratak osvrt na dijalekte poluotoka Pelješca", u: *Pelješki zbornik*, 1, Poljoprivredna zadruga i vinarija Dingač – Potomje, 1976, str. 431-436.
- Anita S u j o l d ž i ć, Petar Š i m u n o v i ć, Božidar F i n k a, LeRoy A. B e n n e t t e t, Pavao R u d a n, "Jezične udaljenosti na poluotoku Pelješcu", u: *Zbornik razprav iz slovanskega jezikoslovja*, Tinetu Logarju ob sedamdesetletnici, Ljubljana, 1989, str. 275-291.
- Marijana T o m e l i ć Ć u r l i n i Nikica M i h a l j e v i ć, "Romanski jezični utjecaj u terminologiji kuće u Župi na poluotoku Pelješcu", *Čakavska rič*, 35, 2, 2007, str. 379-396.
- Nenad V e k a r i ć, *Stanovništvo poluotoka Pelješca*, Zavod za povijesne znanosti HAZU, Dubrovnik, 1992.
- Silvana V r a n i ć, *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 1. Fonologija*, Matica hrvatska Novalja, Rijeka, 2002.
- Sanja V u l i ć, "Govor Hajmaša u Mađarskoj", *Čakavska rič*, 33, 1-2, 2005, str. 5-30.
- Vojmir V i n j a, *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva*, I i II, JAZU Logos, Zagreb, 1986.

LANGUAGE FEATURES OF JANJINA VERNACULAR

This paper describes the linguistic characteristics of the vernacular of the village of Janjina located in the central part of Pelješac peninsula. The paper gives a brief overview of the features of Janjina vernacular which so far has never been described in the literature either phonologically or morphologically. Some characteristics typical of štokavian dialect are also described. For the purpose of this language analysis, a sample of the local speech was recorded in Janjina in July, 2006.

KEY WORDS: *Janjina's vernacular, language characteristics, štokavian dialect*